

Inspirace Václavem Havlem

(příspěvek do soutěže)

Mgr. Lenka Nečilová

Gymnázium Česká

Česká 64, České Budějovice

Prohlašuji, že tato aktivita nebyla podpořena jinou cenou nebo grantem.

Tento projekt jsem vytvořila pro studenty literárního semináře 3. ročníku a septimy osmiletého gymnázia. Seminář je dvouhodinový, koná se jednou za týden. Studentů je v semináři 18, během některých částí projektu pracovali ve skupinách. Projekt měl přesah i do oblasti společenskovední, těmto spojnicím jsem se vzhledem k mé aprobaci ČJ – ZSV nebránila, naopak jsem je záměrně vyhledávala.

Aktivity jsem si rozvrhla do 5 dvouhodinových témat, která na sebe přímo nenavazovala, je proto možné při menší hodinové dotaci některé vypustit.

Proč právě Václav Havel? Zabývat se Václavem Havlem právě v tomto školním roce mi připadlo důležité hned z několika důvodů. První důvod, který se nabízel, byla samozřejmě výročí, která jsme si připomínali – v říjnu nedožitá 80. narozeniny, v prosinci 5 let od smrti, v lednu 40 let od Charty 77. Nechtěla jsem ale skončit pouze u pouhé připomínky významného výročí, současná situace v naší společnosti mě utvrdila v přesvědčení, že je potřeba povzbudit studenty k vlastnímu přemýšlení o tématech, kterými se Havel zabýval. Jsem přesvědčena, že tato témata překročila dobu svého vzniku a jsou dnes stejně aktuální, v něčem možná ještě více. V tomto názoru mě utvrdili sami studenti v poslední části našeho projektu, kdy sami nacházeli paralely se současností. Pro ilustraci: v jedné z aktivit jsme diskutovali o významu lidské komunikace, o vyprázdněnosti vztahů. Někteří studenti stejnou vyprázdněnost lidských sdělení našli v komunikaci na sociálních sítích, tedy v komunikaci Havlově době zcela vzdálené.

Všechna témata byla koncipována na 90 minut.

1. téma: Život Václava Havla a kontext doby
2. téma: Absurdní drama
3. téma: Vyprázdněnost komunikace
4. téma: Antikódy – práce s literárním textem
5. téma: Václav Havel a 21. století?

1. Téma – Život Václava Havla a kontext doby

Cíl: systematizovat doposud získané vědomosti a osobě Václava Havla, kriticky pracovat s dobovými prameny (projevy, neumělecké texty), na základě rozboru textu a souvislostí určit dobu vzniku textu

Pomůcky: papír, psací potřeby, časová osa Havlova života, texty:

Text č. 1	prohlášení Charty 77
Text č. 2	Slovo o slovu
Text č. 2	dopis Gustávu Husákovi
Text č. 4	Novoroční projev z roku 1990
Text č. 5	Projev v Rudolfinu z roku 1997

Studenti třetího ročníku gymnázia mají poměrně dobré teoretické znalosti a osobě V. Havla, většina z nich měla povědomí o Havlově tvorbě. Proto jsem toto téma začala tvorbou myšlenkové mapy, na základě které jsme si potom ujasnili některé nepřesnosti nebo doplnili chybějící (např. chyběla zmínka o Chartě 77).

- Myšlenková mapa (10 minut) – co se vám vybaví při vyslovení jména Václav Havel
Mezi nejčastěji uváděné pojmy patřily: prezident, vězení, odpor proti režimu, divadelní hry, manželka Olga či Dagmar, dalajláma, heslo Pravda a láska vítězí nad lží a nenávistí...
- Diskuze o smyslu vybraného tématu (5 minut)
- Práce s texty – 50 minut – studenti se rozdělili do skupin, dostali text. U textu chyběly nadpisy, dále jsem začernila některé části, které by jim úkol příliš usnadnily. Úkolem studentů bylo zařadit text do období Havlova života, kdy tento text mohl vzniknout. Vybrala jsem záměrně texty neumělecké, protože jsem chtěla studenty přivést k pozornému přečtení a kritické práci s textem. Vybrané části textu jsem navíc zvýraznila a připsala k nim otázky a úkoly. Při jejich zpracování mohli používat internet. (Příklad doprovodných otázek: *Kdo to byl Gustáv Husák a jaká byla jeho politika? Vysvětlete pojem normalizace. Co to byla Charta 77?*)
- Prezentace práce jednotlivých skupin (20 minut) – jednotliví členové skupin postupně představili text, se kterým pracovali, vysvětlili, podle čeho text zařadili do časové osy a zodpověděli zadané otázky či úkoly. Ostatní studenti si poznatky zapisovali.
- Shrnutí a zhodnocení – 5 minut

2. téma – Absurdní drama

Cíl: seznámit s pojmem absurdní drama, postihnout charakteristické rysy

Pomůcky: prezentace na téma absurdní drama, ukázky her v podobě psané (S. Beckett – Čekání na Godota, E. Ionesco - Nosorožec), ukázky her v podobě hrané (V. Havel - Audience, Vernisáž)

- motivační otázka: *Co se vám vybaví, když o něčem řeknu, že to bylo/je absurdní?*
diskuze 5 minut
- výklad učitele (20 minut) – stručné shrnutí dramatické tvorby 20. století, předchůdci absurdního dramatu, nejznámější dramatici (četba úryvků Becketta a Ionesca). Při výkladu jsem záměrně vynechala typické prvky a rysy absurdity.
- 1. ukázka – Havel: Vernisáž (cca 20 minut, poté přerušení a diskuze, dále 10 minut)
Použila jsem inscenaci Ivana Rajmonta z roku 1990, která je volně přístupná na stránkách Jeden svět na školách. Po zhruba 20 minutách jsem hru přerušila a studenti byli sami schopni formulovat prvky absurdního dramatu, ty jsme také psali na tabuli a tím doplnili počáteční výklad.
- diskuze o hře Vernisáž z hlediska jednotlivých postav (15 minut) – Nejčastěji zaznívaly otázky: *Jak by si Bedřich mohl zlepšit své životní vyhlídky, popř. co by musel udělat a obětovat; proč Bedřich zůstává tam, kde ho zneužívají a ponižují (studenti sami vycítili paralelu s normalizačním Československem); jak hra může skončit?*
- pokračování 1. ukázky (cca 10 minut – konec hry)
- 2. ukázka – Havel: Audience (15 minut)
Pro sledování jsem vybrala inscenaci z roku 1990, která je na youtube. Studenti měli za úkol zbytek shlédnout doma a odpovědět písemně na otázku: Co je na absurdní na sládkově návrhu?
- shrnutí – 5 minut

3.téma – Vyprázdněnost komunikace

Cíl: uvědomit si v čem spočívá smysl lidského sdělení

Pomůcky: úryvky Vyrozumění, texty Rudého práva, volební program vybrané politické strany

- úvod – 10 minut – zopakování z minulé hodiny, četba domácího zamyšlení
- motivace: *Autoři absurdních dramát často používají nefunkční dialogy, nic nesdělující či opakující se pasáže. Proč? Co mají tyto prázdné dialogy „sdělit“?* diskuze 10 minut
- práce s publicistickými texty (40 minut)

Studenti se rozdělili do skupin, dostali články z Rudého práva (přístupné na stránkách Ústavu pro českou literaturu AV ČR). Měli podtrhat opakující se slovní obraty a často používaná slovní spojení, sami si brzy všimli, v jaké míře se tyto fráze opakují. Dalším úkolem bylo najít prvky dezinformace a manipulace pomocí podprahových sdělení (např. co znamená titulek *Všechny poctivě pracující lidi a zdravé síly soustředit k cílevědomé práci pod vedením strany – ten, kdo nesouhlasí s KSČ, nepracuje poctivě? Je nějak defektní?!*) Práce s těmito texty studenty velice bavila, proto jsme jim původní záměr rozšířila o tento úkol: Najděte historickou událost (např. podpis Charty, zvolení amerického prezidenta Reagana a najděte, jak o této události píše Rudé právo). Studenti si připomněli, že jazyk plní nejen funkci informační, ale také apelativní a že často je apel na čtenáře tak silný, že informační a sdělná funkce jazyka se zcela vyprazdňuje.

- práce s uměleckými texty (15 minut) – úryvky Vyrozumění

Na základě ukázky ptydepe si studenti uvědomili, jak vypadá vyprázdněná komunikace, kterou Havel i další dramatici, kteří bývají řazeni do směru absurdního dramatu, kritizují.

úryvek:

HELENA Andaxe zep.

MAŠÁT Ejch tut zep. Notut?

GROSS Kolego doktore –

KUNC Gavych ejch lagorax? Prosím?

HELENA Lagorax nagyp.

GROSS K vydání povolení žádáte materiály tuhle od kolegyně Heleny –

MAŠÁT Lagorys nabarof dy Ilja Breiský cef o abagan.

KUNC Mavolde abagan?

GROSS Kolegyně Heleno –

HELENA Abagan fajfor! Prosím?

MAŠÁT Fajfor? Nu rachaj?

GROSS Materiály vydáte, teprve až bude mít úředník přeloženo vyrozumění –

KUNC Rachaj gun.

HELENA Gun znojvep?

MAŠÁT Znojvep yj.

KUNC Yj rachaj?

HELENA Rachaj gun!

MAŠÁT Gun znojvep?

KUNC Znojvep yj.

HELENA Yj rachaj?

MAŠÁT Rachaj gun!

KUNC Gun znojvep?

GROSS (*vykřikne*) Ticho!

- práce s předvolebními programy současných politických stran (10 minut)

Mým záměrem bylo ukázat, že vyprázdňená či manipulativní sdělení nejsou spojená jen s totalitním režimem, ale že i v dnešní době vznikají texty, které buď neodpovídají na otázky přímo nebo záměrně manipulují s fakty a chtějí tímto ovlivnit občany.

Ještě častější je tato manipulace spojena v dnešní době na internetu a sociálních sítích.

Shrnutí - 5 minut

4. téma – Antikódy – práce s literárním textem

Cíl: seznámit se s básnickou sbírkou Antikódy, reflexe básní, vlastní tvorba

Pomůcky: Antikódy, časopisy, letáky, noviny, nůžky, lepidlo

- seznámení se sbírkou (15 minut)

Ve třídě jsem rozmístila volné listy A 4 s textem jednotlivých básní. Studenti měli 15 minut na to, aby si básně prohlédli a udělali si poznámky.

- interpretace vylosované básně, diskuze (30 minut)

Každý student si vylosoval jednu báseň (ostatní nevěděli jakou), jeho úkolem bylo formulovat, jak této básni rozumí (ne ji popisovat). Ostatní se snažili poznat, o jaký text jde. Přínosem byl nejen ústní spisovný projev jako takový, který některým studentům činí občas potíže, ale také střet rozdílného chápání – několikrát se stalo, že jednu báseň interpretovali studenti zcela odlišně. Zároveň se obohatili pohledem druhého a mohli si uvědomit, že síla a přínos umění je právě v individuálním prožitku uměleckého textu.

ukázka básně a interpretace studentů:

FILOZOF

```

! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !
! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !
! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !
! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !
! ! ! ! ! ! ! ! ? ! ! !
! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !
  
```

Interpretace:

V davu se jen málokdo ptá, většina jen tupě následuje stádo. / Mezi všemi pevně rozhodnutými a přesvědčenými o jedné pravdě se najde alespoň jeden, který bude vše zpochybňovat, nahlížet na ni z jiných úhlů. / Filozof je někdo, kdo klade otázky tam, kde jiní mají jen odpovědi./

- vlastní tvorba (40 minut)

Studenti dostali za úkol vytvořit vlastní obrazovou báseň, která vystihne jejich názory či pocity. Použili výstřižky z novin či časopisů a vznikly tak zajímavé koláže. Ve dvojicích si poté své básně vyměnili a mluvili o tom, jak chápou báseň toho druhého. Myslím, že tato část byla přínosná i pro lepší poznání se navzájem.

- shrnutí (5 minut)

5. téma: Václav Havel a 21. století

Cíl: formulovat, proč je Václav Havel inspirací i pro dnešní mladé lidi

Pomůcky: píseň Jaromíra Nohavici: Pane prezidente, lístky

- úvod: píseň Jaromíra Nohavici (15 minut)

Nejprve jsme si poslechli známou Nohavicovu píseň, kterou Havlovi věnoval. Studenti poté anonymně psali Havlovi vzkazy a lepili je na tabuli. Nejčastěji se mezi vzkazy objevovalo uznání Havlových statečných občanských postojů v době normalizace, nechyběla ale také kritika současné společenské a politické situace.

- diskuze (30 minut)

Společně jsme poté diskutovali na téma, co bychom se od Havla mohli naučit, abychom nejenom kritizovali, co se nám na našich životech a v naší společnosti nelíbí, ale abychom také naše životy a společnost vytvářeli a měnili.

- dopis Václavu Havlovi (45 minut)

Na závěr si studenti vybrali jedno ze dvou témat a psali úvahu adresovanou Václavu Havlovi.

- Proč bych dnes volil/nevolil Václava Havla
- O jakých tématech by dnes mohly být Havlovy hry

Použité zdroje

- Projevy, eseje, divadelní hry Václava Havla (<http://www.vaclavhavel-library.org>)
- Václav Havel – Vernisáž (www.jsns.cz)
- Václav Havel – Audience (www.youtube.com)
- archiv Rudého práva (<http://archiv.ucl.cas.cz/>)

